

אשית עצות בנפשי

שיעורים ושיחות
ממורינו ראש
הישיבה שליט"א

קמ"ב
שנה ג'
פרשת פנחס
תשפ"ו

ליל שישי פרשת
פנחס תשפ"ה

שו"ת אחרי השעור

חומש סעודה א' בלק
תשפ"ו בקרית ברסלב

לשמיעת השיעורים
קול ברסלב: 079-70-400-66

- פנימי -
יוצא לאור על ידי תלמידי היכל הקודש
בני ברק יצ"ו

להערות והארות: USHISEB@GMAIL.COM

ליל שישי פרשת פנחס תשפ"ה

המתנה של שלום

התורה הקדושה אומרת השבוע על פנחס 'לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום', אחרי שפנחס עשה כזו מסירות נפש, וקינא קנאת ד' צבאות למען קדושת ישראל, זכה לשכר של 'שלום', כששומעים משהו שתרם בית כנסת מביאים אותו לבמה ונותנים לו מתנה כוס של אליהו מזהב טהור וכדומה, אבל המתנה שהקב"ה נתן לפנחס היא המתנה של 'שלום', ואמרו על זה חז"ל במדרש 'גדול השלום שניתן לפנחס שאין העולם מתקיים אלא על השלום', אם הקב"ה נתן לפנחס מתנה זו על כרחך שהיא מתנה גדולה מאוד, כי אם אחד רוצה ליתן מתנה ולבטא בזה את מי שעשה מעשה אמיץ הוא בוודאי יתן משהו חשוב, וכשהקב"ה נותן מתנה חשובה זו על כרחך שאין לך מתנה גדולה מזו, אתם כבר בטח חושבים שאני רוצה לדבר על שלום בית, האמת שאני רוצה, ובעז"ה בהמשך השיעור נדבר מזה, אבל כעת נביא את דברי רבינו על מדרש זה.

שלום במידותיו

רבינו אומר בליקוטי מוהר"ן [חלק א' סימן ל"ג]: הכלל הוא שצריך לבקש שלום, שיהיה שלום בין ישראל, ושיהיה שלום לכל אדם במידותיו, היינו שלא יהיה מחולק במידותיו ובמאורעותיו, שלא יהא לו חילוק בין בטיבו ובין בעקו, תמיד ימצא שם את השם יתברך כדכתיב בד' אהלל דבר באלוקים אהלל דבר. רבינו אומר

לנו שהאדם חייב להיות שלום עם עצמו, שיהיה מרוצה, שלא יהיו לו תקופות עם טענות ותלונות, אלא שבכל התקופות יהיה בשלום שווה, אם הולך לו טוב זה הקב"ה, ואם ח"ו לא הולך לו טוב זה גם הקב"ה, והקב"ה בוודאי מתכוון רק לטובתו, עבודה זו היא עבודה קשה מאוד, ולאדם יותר קל לעשות כל מיני עבודות עם גופו, לסגף את גופו על ידי תעניות או מקווה קר, את כל התיקונים האלו אפשר בקלות לפעול אצל האדם שיעשה אותם, אבל הדבר הקשה ביותר לפעול אצל האדם זה 'תיקוני המוח', כשהאדם מסתובב במוחו עם מחשבות נוראות קשה מאוד לתקנם.

המחשבה הפסולה: אני כבר אבוד

אחת המחשבות הנוראיות שהאדם חושב היא: 'הקב"ה לא רוצה אותי', 'הקב"ה לא צריך אותי', 'הקב"ה כועס עלי', 'כבר ניסיתי את כל הסגולות ואין לי פרנסה', 'למה רק אני צריך להתייגע כל כך קשה על פרנסה', 'למה רק לי יש אשה קשה', וכל מיני שאלות וקושיות כביכול, אנשים מסתובבים עם שקרים בראש כאילו שהקב"ה אינו חפץ בהם, רבינו אומר דברים נוראים בענין זה בספר המידות [אמת אות א'] 'מי שרוצה לדבק עצמו בהשם יתברך, עד שילך במחשבתו מהיכל להיכל ויראה את ההיכלות בעיני השכל, ישמור את עצמו מלומר שקר אפילו בטעות'. ומי שלומד את דברי רבינו יכול לחשוב שהדיבור הזה כבר לא שייך

אליו, כי מאוד קשה לשמור לא לומר שקר בטעות, אבל מוהרא"ש מסביר לנו פשוט יפה בדיבור זה, שרבינו התכוון לומר שלא יסתובב האדם בשקר שיש לו בראשו בטעות שהקב"ה אינו רוצה אותו, או שהוא כבר אבוד ואין לו כבר מה לנסות, ולכן אומר רבינו, שמי שרוצה להתעלות בדביקות בד' עד למדריגות העליונות, להיות צדיק ממש, הוא חייב לשמור את עצמו משקר בטעות, מהשקרים שיש לו בראש שהקב"ה לא רוצה אותו, שהוא כבר אבוד בין כה, שהצדיקים לא רוצים אותו, שהוא לא יכול אף פעם להיות צדיק, השקרים האלו משפיעים על האדם שיתרחק מהשי"ת.

חשיבות ספר המידות

רבינו אמר פעם לר' נפתלי על ספר המידות: אחי האהוב, ספר זה עשה אותי ליהודי. רבינו מאוד רצה שידפיסו את ספר המידות בקטן, שיהיה קל להחזיק את זה בכיס ולשנן את זה כסדר, מוהרא"ש לא היה מרשה לבחורים להסתכל בספרים קטנים, והיה אומר להם: אל תהיו חכמים, כעת אתם צעירים וקל לכם לקרוא אותיות קטנות בסידורים ותהלים, אבל על ידי זה תוכלו לאבד את הראיה ח"ו, תיקחו ספרים גדולים, אבל על ספר המידות אמר מוהרא"ש שיש להדפיס גם כרכים קטנים וללמוד בהם כל הזמן כי כך היה רצון רבינו, כל הדברים שרבינו כותב בספר המידות, רבינו ליקט מתורה נביאים כתובים ומדברי חז"ל בכל המקומות, ובחלק שני הוסיף את ההשגות שרבינו השיג בעצמו, תקבעו שיעורים בספר קדוש זה.

בשעה שהאדם מתחיל לעבוד את ד' יותר, וקובע לעצמו שיעורי תורה ומתחיל להתפלל יותר, דווקא אז מגיע היצר לשגע אותו במחשבות אלו, שהקב"ה לא צריך אותו והוא כבר אבוד, והעצה היא להתבטל לצדיקים ולדבריהם, ויאמר האדם: אני במחשבתי מבין שאני כבר אבוד, ושום דבר טוב כבר לא יצא ממני, אבל יש את הצדיקים שאומרים לי אחרת, הם צועקים ואומרים 'אין שום יאוש בעולם כלל', ואומרים שאין כזה דבר שהאדם אבוד, ואני מאמין להם ואעשה כדבריהם. וכשרבינו אמר אין שום יאוש בעולם הוא לא התכוון רק מהדרגות הנמוכות, אלא אין להתייאש משום דרגה ודרגה, וכל אדם ממש יכול להגיע למדרגה הגבוהה של 'לראות את ההיכלות', לראות את הקב"ה בכל דבר, לראות איך שמכל דבר צועק 'הקדוש ברוך הוא', חייבים לזרוק את כל המחשבות הפסולות שנמצאים בלב האדם בענין זה, בזה"ק כתוב 'לית רעותא טבא דאתעביד', אין שום מחשבה טובה שנאבדת, אם האדם חושב מחשבה אחת קטנה 'אני רוצה להיות ירא שמים', המחשבה הזאת מיד נגנזת תחת כסא הכבוד ולא נאבדת, ואם הוא חושב עוד מחשבה כזאת ועוד מחשבה כזאת, הרי הוא מתמלא בדברים טובים לפני כסא הכבוד, וכל שכן וקל וחומר מי שמוציא מחשבה זו בדיבור אל ד' ואומר 'רבונו של עולם אני רוצה להיות יהודי', כמה דיבורים אלו נשמרים ונגנזים למעלה ולא נאבדים, ולא יכול האדם לומר לעצמו 'מה כבר יועיל מה שאני מדבר ומה שאני חושב, אני בין כה אבוד', שום דבר לא אבוד, הכל נשמר למעלה.

תפילת לב נשבר

אשרי מי שזוכה וגורס זוהר הקדוש כסדרן, אפשר למצוא שם סודות נוראים,

להאמין שאין שום יאוש

אתם יכולים לראות דבר פלא, שדווקא

כדרשת חז"ל שאין בידו לא מקרא ולא משנה, אם יבוא אל הקב"ה ויאמר: רבש"ע אני כל כך עני, אולי יש לי בית יפה ורכב יפה ומשכורת יפה, אבל אני עני אמת, אני לא יכול להתפלל תפילה אחת כראוי, רבש"ע אני לא מסוגל לשמור על העיניים, אני עני מרוד בתורה, בוודאי שהקב"ה מקשיב לתפילות קודם כל התפילות, וכל שכן וקל וחומר כשהאדם עני כפול, גם ברוחניות וגם בגשמיות, כדברי ר' ינאי [פ"ד אבות מט"ו] אין בדינו לא משלוות רשעים ולא מיסורי צדיקים, לא מסוגל לשלם שכירות ואין לו להוצאות שבת, ואשתו בוכה כל היום, והוא לא מסוגל ללמוד ולהתפלל ולא מצליח לשמור על עיניו, בוודאי שהקב"ה מקשיב לתפילותיו.

העצה של התבודדות

בדור הזה אנשים עניים מרודים בקדושה, כי לא צריך ללכת לאף מקום כדי ליפול בשמירת עיניים, אפשר לשבת במשרד או ברכב או בכל מקום אחר עם שמונת בגדי הקדושה, ולצפות בראיות אסורות רח"ל, ושורפים את המוח ואת הנשמה, והעצה היא רק לבכות אל הקב"ה, רבונו של עולם אני עני, אני נשרף, רק העצה והמתנה של התבודדות שקיבלנו מרבינו יכולה להציל אותנו, אנשים חושבים שהתבודדות זה משהו ששייך לאנשים מוזרים שמסתובבים ביער עם קרניים, התבודדות היא דבר מאוד פשוט, מדברים אל הקב"ה כמו לחבר טוב, לפעמים אומרים לחבר טוב אני חייב לשוחח איתך היום בלילה כי אני עובר משהו ואני מרגיש שאני הולך להתפוצץ, לפעמים האדם מספר לחבירו מה שעובר בבריאות שלו, שהרופא אמר לו שהוא חייב לשמור על מה שאוכל כי הוא בטרם סכרת, וממשיך לספר כמה שאשתו צועקת עליו אחרי שרק איחר

בזוהר הקדוש בפרשת בלק כתוב, שתיבת תפילה נכתבה בתהלים אצל ג' אנשים, תפילה למשה, תפילה לדוד, תפילה לעני, מצד אחד כתוב תפילה למשה איש האלוקים, האדם הגדול ביותר, וכן כתוב אצל דוד מלך ישראל שהיה רגל רביעי לכסא הכבוד, ומצד שני יש תפילה לעני, עני מרוד ושבור, תפילה לעני כי יעטוף, ואומרים בזוה"ק שהתפילה החשובה ביותר היא תפילה לעני, כי אף דוד המלך בתפילותיו אמר כן, כי הוא אומר 'תפילה לדוד הטה ד' אונך עני כי עני ואביון אני', דוד המלך לא אומר להקב"ה שישמע תפילותיו כי הוא מלך או כי הוא חסיד ורגל רביעי במרכבה, אלא כי הוא עני ואביון, כי דוד המלך ראה בנביאות את כל התפילות של ישראל העולים למעלה, וראה מה קורה עם תפילה לעני, אף שיש מלאכים רבים המונעים את התפילות, כשמגיעה תפילה של עני היא עולה מיד למעלה ואף אחד לא מונע את תפילותיו, ורק אח"כ שאר התפילות עולות, ולכן כתוב כי יעטוף, כי הוא מתעטף בטליתו ומונע את כל התפילות לעלות עד שתפילותו עולה.

עני ברוחניות ועני בגשמיות

וממשיך הזוה"ק וכותב, שדוד המלך הוריד את הכתר ואת לבוש המלכות והתיישב על הארץ כעני ואביון והתפלל ואמר 'הטה אלי אונך כי עני ואביון אנוכי', וממשיך עוד בזוה"ק וכותב שהמלאכים שואלים זה את זה במה הקב"ה עוסק, והם עונים שהקב"ה עסוק עם שבורי הלב ועניים ונדכאים, וכותב על זה ר' נתן בליקוטי הלכות, שאם העני שלא שילם את השכירות והוא שבור ומתפלל, אומר עליו הקב"ה 'אני והוא בלחודוהי', אני מקבל את תפילותיו, קל וחומר בן בנו של קל וחומר, כשהאדם עני באמת, אין עני אלא בדעת, בביתי אין לחם ואין שמלה

לא להיבהל מצעקת הילד הקטן

אני מקווה שכשהילד הקטן שלך משתולל על הרצפה, וצועק 'אתה אבא לא טוב', אתה לא נעלב ממנו, ואתה לא עושה חשבון לעצמך ואומר 'הוא לא מתבייש, הוא שכח שאתמול יצאתי איתו לטייל ועכשיו בגלל שאמרתי לו ללכת לישון הוא צועק עלי', אני מקווה שאתה מבין שהוא רק ילד ולא קרה כלום, אותו דבר תחשוב על אשתך, ואל תשתמש במשל לעשות צחוק ממנה ולהגיד שהיא ילדה קטנה, אלא תיקח את המשל כדי לדעת שאסור לך לדון אותה על רגשותיה הסוערות, ובאמת יש הורים מסכנים שהם נעלבים כשהילד הקטן אומר 'אתה אבא רע', אם האבא מרגיש מזה מצפון ואשמה הוא מסכן גדול, לא קרה כלום אם הילד אמר מילה, משכיבים אותו יפה והוא ילך לישון עם כל האמירות שלו, ומחר בבוקר הוא יקום ילד חדש, אותו דבר זה עם אשתך, גם אם היא כבר התקשרה לאמא שלה ולאחותה ולכלכה עליך, אל תיבהל, ותזכור שאתה אשם בזה, כפי שמוהרא"ש היה אומר מהבעל שם טוב הק', שמי שפוגם בדיבור סובל מאשתו, והסביר מוהרא"ש שהכוונה שאם יפגום בדיבור ויצעק עליה בחזרה, הוא יסבול ממנה.

אם היא צועקת – צא להתבודדות

אם האשה צועקת על הבעל ואומרת לו 'אתה כל הזמן מאחר תתבייש לך', הוא צריך לבלוע ולענות 'את צודקת אני הולך להשתפר ולבוא מוקדם הביתה', וגם אם היא ממשיכה וצועקת 'אתה תמיד אומר את זה ולא עושה כלום', אל תיקח ללב, תמשיך לכבד אותה ולדבר אליה יפה, ואל תשכח מהעצה של התבודדות, לספר את הכל להקב"ה, וגם אם אתה מרגיש שאתה לא

פעם אחת לבוא הביתה, והיא שוכחת את כל הדברים הטובים שעשה, כך משיחים את הלב אל הקב"ה ומספרים לו הכל, ותפילות אלו של עניות ושברון לב מתקבלות, בעז"ה בשבוע הבא יאמרו תפילה לעני כי יעטוף ביום כיפור קטן, מתכוננים כבר לחודש אב, השבוע שבת מברכים אב, צדיקים היו אומרים 'מברכים אב', שאנו מברכים את האב, את אבינו שבשמים, מנחם אב, אנו מנחמים את אבינו שבשמים.

כשהאשה מתלוננת – לא לקחת את זה אישי

צריך לדעת שאם האשה צועקת, אסור לקחת את זה אישי, ואסור לבנות ח"ו שנאה בלב, כי האברך מתחיל לחשוב, הרי למה איחרתי היום, איחרתי כי עבדתי קשה בשבילה שיהיה לה כסף, אם היא לא מרוצה, והיא לא זוכרת להגיד תודה, אני לא הולך לעבודה ואני בורח מכאן לעיר מקלט, אני עובד קשה כי אתמול רצתה בגד חדש והיום היא כבר רוצה עוד בגד, ומחשבות אלו שמסתובבין בראשו של האדם מכניסין שנאה בלב, צריך לדעת שלא קרה כלום, היא זוכרת את כל הטובות שעשית, אבל כך דרכה של אשה, שהיא מאוד מתייגעת עם הילדים ועובר עליה מה שעובר ולכן היא צועקת, אל תיקח את זה אישי, רבינו הזהיר אותנו מאוד לכבד ולייקר את הנשים כי גדול צערן מאוד כידוע לכל, רבינו לא התבייש לדבר משלום בית, זה היום נחשב לדבר מודרני שמשפיע ידבר משלום בית, אבל רבינו צעק בענין זה ואמר לנו שאי אפשר שיהיה לנו מוח נקי עם מחשבות טהורות רק אם יש לנו שלום בית, לכן יש לנו מאוד להיזהר בזה, ואם היא צועקת אל תעשה מזה עסק, תבלע ותבין אותה ותלך הלאה.

הקושי בסיגופים ותעניות

רבינו סיפר לנו שבצעירותו היה מתענה ומסגף עצמו מאוד, ובשנה אחת התענה שמונה עשרה פעמים רצופים משבת לשבת, כי כמעט בחמישים אחוז מהשבועות אי אפשר לצום משבת לשבת, כי יש באמצע ראש חודש או שאר יומא דפגרא שאסור לצום בהם, ורק שמונה עשרה שבועות יש בשנה שאפשר לצום ממוצאי שבת עד ערב שבת הבא, וכך עשו כל הצדיקים, כפי שנהג הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליענסק זי"ע שהיה צם במשך כ"א שנה 'משבת לשבת', השבוע צמנו יום אחד 'שבעה עשר בתמוז', וראיתי כמה קשה לאנשים לצום, גם ראיתי בזה את היופי של בני ישראל שאף שאין משטרה ואף אחד לא מפקח על זה, כולם צמו, וגם רואים מה זה כבר בן אדם, לקחו לו את הקפה בבוקר והוא כבר לא מסוגל לעשות כלום, ואעפ"כ הוא מתאמץ בכל יום לעבוד את ד', מה כבר אפשר לצפות מגוף כזה חלש, ואעפ"כ הוא מתאמץ לעשות את רצון ד', ואף כשרבינו כבר שבר את התענית והתחיל לאכול, אכל רבינו באופן נורא מאוד, כפי שסיפר לר' נתן שהכניס את המאכל בין השיניים שלא ירגיש בלשונו טעם אכילה, ובלע מאכלים שלמים, וכן היה מקפיד לא לגרד בשום חלק מגופו כדי להסתגף.

התבודדות יותר מכל התעניות והסיגופים

אבל אחרי הכל אמר רבינו 'אילו הייתי יודע לאיזה מדרגות אדם יכול להגיע על ידי התבודדות לא הייתי משקיע בסיגופים ותעניות כי אם בהתבודדות', אי אפשר לתאר כמה האדם יכול להתעלות על ידי שהאדם מספר את הכל להקב"ה, הוא מספר כל מה שמפריע לו, הוא מספר להקב"ה כמה

מסוגל לדבר מילה, תעשה את מה שרבינו אומר, שגם אם האדם מתיישב ורק מסתכל לשמים ולא מסוגל להוציא מילה אחת מהפה, עצם זה שהוא הכין את עצמו לדבר עם ד', עצם זה שיצא לטייל להתבודדות אף אם לא אמר כלום, זה מאוד חשוב להקב"ה, עצם זה שהאדם רוצה להתבודד זה דבר עצום מאוד, ומי מדבר אם זכה והוציא משפט אחד קטן 'רבונו של עולם אני כזה מסכן אני מסתובב כאן בחוסר מעש ימים ושנים', דיבורים אלו בוקעים רקיעים, ועל זה צעק דוד המלך כי עני ואביון אני.

התפילות והתבודדות נשארים לעלמי עולמים

האדם עוסק בדברים רבים בכל עת וזמן, ועסוק בהצטרפויותיו, וכל הדברים האלו נשארים במקומם ונעלמים, כל מה שהאדם היה עסוק בהם לפני עשר שנים נעלמו כלא היה, אבל התפילות וההתבודדות הולכים עם האדם לעלמי עולמיא, בעולם הזה ובעולם הבא, מוהרא"ש היה אומר בשם תנא דבי אליהו, 'כל המרבה שיחות ותפילות הן המלווין את האדם לבית עולמו', התפילות וההתבודדות מלווין את האדם, חז"ל אמרו שמי שהיה רגיל להודות להקב"ה בימי חייו, יזכה להודות לו אף לאחר פטירתו, והקשו המפרשים הרי כתיב 'לא המתים יהללו קה', ואיך יכול להיות שיוודו להקב"ה, ותירצו שהכתוב 'לא המתים יהללו' הכוונה על אנשים שהם מתים בחייהם, שבמשך ימי חייהם היו עסוקים בדברי הבל ורעות רוח, בדברים שאין בהם חיות, במחלוקת וכבוד וחשבונות של שטויות, אבל האדם שמרגיל עצמו לדבר עם ד' ולהודות לו על כל דבר, הוא ימשיך אף לאחר פטירתו להודות לד'.

עם עוד אנשים, והגעתי הביתה ודיברתי עם אשתי, וזהו, שכחתי מהכל, בשבוע הבא בליל שישי שוב שמעתי את הדיבורים הנפלאים שצריך לדבר עם ד', וכבר החלטתי שאני הולך לדבר עם ד', אבל לא ידעתי איך עושים את זה ומה עושים עם זה, כי כל עוד שלא מקורבים לצדיק לא יכולים לדבר, כפי שרבינו מבאר את דברי חז"ל [בליקוטי מוהר"ן חלק א' סימן ס'] 'חרש אינו שומע ואינו מדבר', מי שאינו שומע בקול הצדיק אינו מדבר אל ד', מי שלא מקורב לצדיק לא יודע איך מדברים עם ד'.

להתבודד על זה שאי אפשר להתבודד

אחרי זה שמעתי בשיעורים שמוהרא"ש אומר שמי שקשה לו לדבר עם ד' שיעשה תפילה על זה לבד, ויגיד: רבונו של עולם אני כל כך רוצה לדבר איתך, רבונו של עולם מתי כבר אאמין בכך שארגיש שאתה לידי ואני יכול לדבר איתך כדבר איש אל רעהו, למה עם החברים אני יכול לדבר שעות על גבי שעות על אף שהם לא יכולים לעזור לי כלום, ורק איתך קשה לי לדבר, וכך לאט לאט עם הזמן התחלתי לקבל את היכולת לדבר עם ד', לא צריך לנסוע לאף מקום, לא חייבים לעשות את זה דרמטי, לא חייבים יער, בכל מקום אפשר לעשות התבודדות, זה נכון שרבינו אמר שצריך להתבודד במקום שקט, אבל מוהרא"ש לימד אותנו שהיער נמצא בכל מקום, כי אם נחכה דווקא ליער לא נלך להתבודד, ואנחנו יכולים לעשות יער בכל מקום, וגם כשעומדים באמצע בית המדרש אפשר לסגור את הטלית על הפנים ולהיות ביער ולהתבודד אל ד', כפי שרבינו אמר לאחד מהתלמידים שאמר שאין לו חדר מיוחד להתבודדות, אמר לו רבינו שגם תחת הטלית זה חדר מיוחד [עי' שיחות הר"ן שיחה רע"ה].

רוצה להיות ירא שמים, הוא אומר: רבונו של עולם אני כל כך רוצה ולא מצליח, כבר שנים שאני לא מתקדם כלום בעבודת השם, רבונו של עולם אני רוצה ללמוד ולהתפלל, אני רוצה שמחת חיים ורוגע, רבש"ע למה אני כועס כל הזמן. אני רוצה שתדעו שזו סכנת נפשות לצעוק ולהרביץ לילדים, הילדים בסוף בורחים מהבית רח"ל, אסור להרביץ ולא עוזר להרביץ, צריך לדבר עם הילדים שוב ושוב, אברך אחד אמר לי שהוא הגיע קצת מאוחר בלילה, והוא רואה 'ליל הבדולח', כל כלי שיש בבית שבור לרסיסים מרוב כעס של אשתו, והוא שאל אותי מה לעשות, אולי בשבוע הבא אספר לכם את סוף הסיפור, זה סיפור בהמשכים... אבל כשאתה כועס יש לי עצה בשבילך, לך ותתבודד ותבקש מהקב"ה שיעקור ממך את מידת הכעס, וצריך לעשות את זה יום אחרי יום, להתבודד בכל יום.

הקושי להתבודד בתחילת ההתקרבות

אני רוצה שתדעו שבהתחלה זה מאוד קשה להתבודד, אני זוכר שכשהתקרבותי למוהרא"ש האירו עיני, כי אני כל כך רציתי להיות ירא שמים, גם היום אני מאוד רוצה, אבל אז לא ידעתי מה לעשות, קראתי סיפורי צדיקים על צדיקים שהגיעו למדרגות גבוהות על ידי סיגופים ועינויים, ואני לא יכול לצום ולא יכול לפרוש מהבית, והלכתי לכל צדיקי הדור לשמוע איזה עצה, והייתי כל כך שבור שלא מצאתי דרך להתקרב אל ד', וכשהגעתי למוהרא"ש התחלתי לשמוע איך מוהרא"ש מדבר על פשטות היהדות, ואיך מוהרא"ש אומר שכל אחד יכול לדבר עם ד', והייתי בטוח שברגע שאני יוצא מהשיעור אדבר עם ד', אבל כשיצאתי מהשיעור הייתי עסוק ללבן את דברי מוהרא"ש עם החברים והרגשנו ממש בגן עדן, ובדרך חזרה נסעתי

גדול השלום בית

נחזור לתחילת דברי השיעור, גדול השלום, וכשמדברים משלום חייבים לדבר משלום בית על אף שכבר דיברנו על זה היום צריך לדבר שוב, מה יעשה האברך שאשתו עכשיו בברוגז וכבר שלשה ימים לא מדברת איתו, יש לו עצה ללכת להתבודדות ולבקש מהקב"ה שיהיה לו טוב בבית, לא הולכים לעשות ברוגז בחזרה, ולא צועקים עליה, צריך להבין שקשה לה, עברו עליה ימים קשים, תנסה לפייס אותה, ואם אתה רואה איך היא פשוט מתרסקת מהכוחות ואתה יושב בחוץ עם חברים שעות על גבי שעות, אל תעמוד בצד ואל תתן לה להתרסק לגמרי, תלך הביתה לעזור, תגיד לה שהיא תצא קצת החוצה עם אמא שלה או אחות שלה ואתה תשגיח קצת על הילדים, תרחמו על האשה בבית, ואם היא פוגעת כך וצועקת עליך תבקש מהקב"ה שהיא תשתנה, מוהרא"ש לימד אותנו לא לקחת את זה אישי, וגם אם היא אומרת שאתה לא שווה כלום, זה לא באמת כך, וגם אם היא נועלת לך את הדלת כי איחרת בחמש דקות אחרי שבוע שלם שהגעת בזמן הביתה וכולם בעבודה צחקו עליך שאתה מקשיב לאשתך כמו ילד קטן, גם אז לא קרה כלום, אתה לא נהפך למסכן, היא המסכנה שעובדת כל כך קשה בבית, גם אני מאוד מאוד עסוק לכל הפחות כמוך, אני יושב שעות על גבי שעות עם בחורים ואברכים, אבל כשמגיעים שעות הערב אני עוזב את הכל והולך הביתה ומשכיב את הקטנים וקורא איתם קריאת שמע.

קושי בבית – תיקוני הטא העגל

מוהרא"ש היה אומר בשם האריז"ל על כל הנשים שמדברים בצורה קשה אל הבעל, כי הם גלגול מדור המדבר, כשהגברים ביקשו

את התכשיטים מהנשים כדי לעשות את העגל והן לא רצו לתת והבעלים לקחו את זה בחזקה, ולכן הם חזרו לגלגול נוסף והנשים שולטות על בעליהם, השבוע בפרשתינו אנו מוצאים את חלוקת הנחלות והתורה אומרת 'ובאלה לא היה איש', ומביא רש"י שעל הנשים לא נגזרה הגזירה למות במדבר כי הן היו מחבבות את הארץ כפי שמצאנו אצל בנות צלפחד, ורבינו אומר בשיחות הר"ן [שיחה ל"ג] שאצל העולם אמונה היא דבר קטן, ואצלי אמונה היא דבר גדול מאוד, ועיקר אמונה כמו שהנשים ופשוטי עם מאמינים. אצל הנשים רואים אמונה פשוטה, כך ראיתי אצל אמא שלי על אף שהיא לא מברסלב, כל דבר שרק קרה בבית היא ביקשה מהקב"ה, אצל הנשים יש אמונה, והיה להם חביבות הארץ כי הקב"ה רצה שיכנסו לארץ, ולא הלכו עם עצת מרגלים אלא בטחו בהקב"ה, ולכן הם גם לא רצו לתת את התכשיטים לעגל, וכעת כשהבעל סובל מאשתו הוא צריך לזכור שהוא מתקן בזה את מה שהוא עשה בחטא העגל, ואם עכשיו הוא יחזיר לה בחזרה הוא מאבד את תיקונו ויצטרך לחזור שוב לגלגול נוסף, זה לא משתלם, עדיף לשתוק ולסבול.

להזכיר את שם השם

תתרגלו לדבר עם ד', וגם לדבר מד', אם מישהו שואל אותך 'האם אתה מגיע מחר לשם', תענה 'בעזרת השם כן', ואם הוא אומר לך, 'תענה לי כן או לא', אל תיבהל, תגיד שוב 'בעזרת השם כן', אני תלוי לגמרי בהקב"ה אני לא יכול להגיד אחרת, אף אחד לא יודע מה יקרה איתו ברגע הבא, אברך סיפר לי השבוע שהוא היה באמצע עיסקה גדולה שהוא ניסה לסגור, והתקשרו אליו מהאמבולנס שהבן שלו חייב דחוף להיכנס לבית חולים, מישהו עלה עליו עם מכסחת

שלום בית – לכבד ולא לציית

כשאני אומר 'שלום בית' הכוונה לכבד ולייקר ולהגיד מילים טובות ולעזור בבית וח"ו לפגוע או להתווכח, אבל לא אמרתי שהבעל צריך 'לציית' לדברי אשתו, ראיתי אברך הולך עם נעליים שהן קצת אדומות שאלתי אותו 'מה הסיפור איתך', הוא אומר לי שאשתו אמרה לו ללכת כך, היא לא מרשה לו ללכת עם בגדים רגילים, אמרתי לו 'לא למדת את זה כאן בהיכל הקודש', תפסיק לצעוק בבית ולהכאיב בבית, אבל לציית מצייתים לדברי הקב"ה ולדברי הצדיקים ועושים רק מה שהתורה והצדיקים אומרים, ומי שצועק על אשתו או שלא טוב לו בבית ורק רוצה לברוח לכמה ימים הוא לא מקורב לרבינו, אפשר לדבר עוד המון מפרשתינו אבל נהיה מאוחר, ד' יעזור שתוכלו לעשות סעודות יפות בשבת המלאות בשמחה.

גדולת ימי בין המצרים

ר' נתן היה אומר שיש אנשים שיש להם ירידה בשלושת השבועות ומרגישים התרחקות, וזה לא נכון, כי אדרבה הקב"ה קרוב אלינו יותר בשבועות אלו, ולכן צריך להיות מאוד בשמחה בשבת, ושכל אחד יספר 'מעשה של תפילה' שהיה לו במשך השבוע, שכל אבא יספר לילדים שלו איזה אירוע שקרה לו השבוע והוא ביקש מהקב"ה והוא נושע מזה, וכך ילמדו לדבר עם ד'.

להיות ירא השם אפשר רק עם התורה

אף שכבר מאוחר אני רוצה לחזק אתכם אברכים יקרים בעוד דבר אחד, שלא יעבור עליכם יום אחד בלי לפתוח את הגמרא, אי אפשר להיות ירא שמים אם לא פותחים את הגמרא, משהו שואל את מוהרא"ש שרבינו אומר [בשיחות הר"ן סוף שיחה

דשא ומיד הביאו מסוק והכניסו אותו, ד' יעזור לו שיראה נסים, אבל רואים מכאן שאף אחד לא מנהל את העולם, ואף אחד לא יכול להגיד 'אני אבוא ואני אסגור את העיסקה', אפשר להגיד 'בעזרת השם אבוא ובעזרת השם אסגור את העיסקה', בן אדם לא יודע מה יהיה איתו ברגע הבא, כמובן שיש לשמור לא להשאיר ללא השגחה בחוץ מכסחת דשא שהילדים יכולים להפעיל לבד, אבל לנו יש ללמוד מזה שבן אדם לא יודע כלום מה יהיה איתו, ועליו להזכיר כל הזמן את הקב"ה, ואם משהו אומר לך 'למה אתה אומר כל הזמן בעזרת השם, כנראה שאתה חסיד ברסלב', אז תשמח שאתה חסיד ברסלב.

חסיד ברסלב – מתבודד ולומד הלכה ויש לו שלום בית

ד' יעזור לנו להיות חסידי ברסלב באמת, כי כששואלים חסיד ברסלב 'האם אתה ברסלבר' הוא יענה 'הלוואי, אני מאוד רוצה להיות', כי זה מאוד קל להיות חסיד בכל חסידות, אבל בחסידות ברסלב אתה יכול להיקרא חסיד רק אם אתה הלכת היום להתבודדות, ואתה הוצאת היום את השולחן ערוך ולמדת, אבל אם יש לך שו"ע בטלית ותפילין והיום בכלל לוויית טלית ותפילין ממישהו אחר ולא למדת הלכה, אז היום אתה עוד לא חסיד ברסלב, עד שתתבודד ותלמד הלכה, ומה עם חצות ומה עם משניות ומה עם תיקון הברית ומה עם שלום בית, מי שנעשה עצבני מאשתו עדיין לא מקורב לרבינו, מי שרואה את המספר של אשתו על הצג וזה מעצבן אותו הוא לא ממש התקרב, אצל רבינו שלום בית היא יסוד היסודות.

אי אפשר לחלוק על החשיבות

איך יכולים לחלוק על הזוהר הקדוש בפרשת קדושים שמבאר כמה הקב"ה שמח עם הגמגום בגירסת התורה, 'אית מאן דלעי באורייתא ומגמגם בה בגמגומא דלא ידע' הקב"ה נוטע מילים אלו ומוציא מהם אילנות גדולות, ואיך אפשר לחלוק על דברי רבא בגמרא שלומדים כעת במסכת עבודה זרה [יט.], לעולם ליגרוס איניש והדר ליסבר ואע"ג דלא ידע מאי קאמר. גמרא מפורשת, מה צריך יותר מדברי חז"ל [מדרש רבה שיר השירים] על הפסוק ודגלו עלי אהבה, שאם האדם בא לבית המדרש ואינו יכול ללמוד תורה, ובמקום לומר ואהבת את ד' אלוקיך הוא אומר 'ואייבת את ד' אלוקיך', במקום לומר משה הוא אומר משה, אומר עליו הקב"ה 'וליגלוגו עלי אהבה', והמדרש מונה עוד כמה דוגמאות של טעויות כאלו, כמה שהקב"ה אוהב את מי שבא לגרוס בתורה הקדושה אף שאינו מבין כלום, והצרה היום שמהרסייך ומחרבייך ממך יצאו, שאנשים עם כל הלבוש של כרסלב לועגים על דברי רבינו, אני רוצה לשאול את הלועגים: מה עשית בכל השנה שעברה, עם מה אתה מגיע לציון רבינו בראש השנה, הרי מי שגרס רק דף אחד ביום יכול להגיד שהוא מגיע עם גירסא של שלוש מאות ושישים דף בבלי, ואם למד בית נצחי, הוא למד עוד שלש מאות ושישים דף בירושלמי, ואם יש לו שיעור במשניות הוא סיים כמה וכמה פעמים את כל המשניות, ואיך יכול אחד בישראל לעמוד ולצחוק על זה ולמנוע מאנשים ללמוד תורה ולגרוס תורה.

בשמים מסבירים את כל מה שלא הבינו

מי שילמד רק פרק אחד של משניות יכול לזכות לסיים את כל ששה סדרי משנה בשנה

ע"ו] שאפשר להיות צדיק בלי להיות למדן כלל. איך זה יכול להיות, הרי אומרים לנו כל הזמן שאי אפשר להיות ירא שמים אם לא לומדים תורה, ועונה לו מוהרא"ש, שכוונת רבינו היא שלא חייבים ללמוד בעיון אבל לכל הפחות חייבים לגרוס, ואי אפשר להיות צדיק בלי לגרוס.

בחשיבות דרך הלימוד

וכשאני מדבר על גירסא אני יודע שהרבה צוחקים על זה ואף יש כאלו שצוחקים על כך בשם רבינו ואומרים שלא לכך נתכוון רבינו, לאחרונה יצא ספר חדש על שיחות הר"ן, דווקא עד עכשיו מאוד נהניתי מהספרים שעשה, אבל כעת ראיתי את הספר החדש שהוציא, ואמרתי 'עד כאן', כשהוא מבאר את שיחה ע"ו הוא באמת מביא בתחילה את דברי מוהרא"ש על השיחה, ואח"כ אומר שלא משמע כן מהזקנים, ואי אפשר לומר שזה הכוונה וכו', שאלו אותי אם מותר להכניס את זה בחנות ספרים, אמרתי שמותר להכניס את זה, ואף אם יכתבו בכל הספרים כולם שמי שלומד ב'דרך הלימוד' זה לא נחשב ללימוד, אני לעולם לא אעזוב את דרך הלימוד, כי אני כבר טעמתי מה זה, ואני יודע בדיוק כמה זה נחשב ללימוד, אולי בשבוע הראשון להתקרבות שלי היו יכולים לנתק אותי מזה, אבל אחרי שאני יושב על ברכי מוהרא"ש עשרים שנה, ובזכות דרך הלימוד אני לומד כל יום תורה, אי אפשר לנתק אותי מזה, בזכות דרך הלימוד אני יכול ללמוד כל יום, גם אם יוצאים באותו יום לקאנטרי וגם אם המזגן נשבר, וגם אם זה פורים וגם אם זה יום הכיפורים, וגם אם צריכים לרוץ לבית חולים אני מוציא כרך משניות קטן מהכיס וגורס, ומוציא גמרא וגורס.

החיים משתנים כשמתחילים לגרום

אני לא יודע למה בכלל נכנסתי לתרץ ולהתווכח, אני לא צריך לענות לאף אחד, ואל תביאו לי ראייה מאף אחד, כי אין זה מוכיח לי כלום, אין מי שיכול לשכנע אותי להפסיק ללמוד, תיקח גמרא ותתחיל לגרום ותראה איך שאתה מתחיל להיות מרוצה, כי אם תעשה כסף תרצה כל הזמן עוד ועוד כסף, אבל אם תגרום גמרא ומשניות אתה תהפוך לאדם מרוצה, הכל ישתנה אצלך, השלום בית וחינוך הילדים ישתנו, וכל הראיות האסורות שאתה רץ לראות זה רק בגלל שאתה לא מרוצה, והכל ישתנה אחרי שתגרום משניות וגמרא, אתה לא תצטרך לשמוע 'פודקאסט', אברכים מקשיבים לדברי הבל של אנשים, ובסוף מתחילים לדבר מלוכלך כמותם, על ידי אמירת המשניות תקבלו דיבור יפה והגון.

כולם הגיעו כאן רק כדי לשמוע את השאלות של אחרי השיעור... תשאלו

ומחצה, בתנא דבי אליהו [רבה פרק א] מביא על הפסוק 'מים יצרו ולו אחד בהם', זה יום השבת. מכאן אמרו חכמים שילמד האדם כדי שלא תשיגנו בושה וכלימה בשעה שאומרים לו עמוד וערוך מקרא שקראת וערוך משנה ששנית. בעולם הבא שואלים איזה משניות שנית, ואם לא ילמד משניות יהיו בזיונות נוראים, ותשיגנו בושה וכלימה, ואם אתה מביא לי את דברי השולחן ערוך הרב [פ"ב מהלכות תלמוד תורה] שלא יוצאים חובת לימוד תורה כשאינו מבין, תקרא את הקטע הבא בשולחן ערוך הרב כשכותב בזה הלשון 'ואף על פי כן יש לאדם לעסוק בכל התורה גם בדברים שלא מבין כי לעתיד לבוא יזכה להבין ולהשיג כל התורה שעסק בה בעולם הזה ולא השיגה מקוצר דעתו'. לכן אתה לא יכול לבוא ולהכות בי בדברי השו"ע הרב, כשהוא בעצמו אומר שחייבים להיות מוכן עם כל התורה כולה לעולם הבא, ואתה עוד לא סיימת פעם אחת ששה סדרי משנה, ולמה אתה מצטט לי רק חלקי דברים בשו"ע הרב.

שו"ת אחרי השיעור

את הצום, והשמש בדיוק נכנס וראה שהוא אוכל מהמצה של עירובי חצירות שהיה בארון קודש, והלך השמש והוציא שמועה שהוא נוכל ושקרן והוא בכלל לא צם, והיהודי הזה לא היה יכול לסבול את הבזיונות ועזב את הכל, ואמר ר' נתן, חבל חבל, עכשיו אם היה מחזיק מעמד היה חשיבות לכל הצומות והתעניות.

ואיך זוכים להישאר חזק ולהחזיק מעמד כשזה קשה? מי שאינו מקורב לצדיק, באמת לא יכול להחזיק בעבודת השם בזמן קשה, רבינו אומר שמי שלא מקורב לצדיק כל העבודה שלו היא רק 'כלומר', הכל מעורפל, אי אפשר לדבר על זה ברבים, אי אפשר לזלזל באחרים, אבל זו המציאות, ומי שיש לו את רבינו, יכול להחזיק מעמד, רק על ידי ההתחזקות אפשר להחזיק מעמד.

ש. איך יכול מלמד או אבא בבית לספר שוב ושוב את אותו סיפור עם אותה התחדשות, כמו שראש הישיבה מספר בהתחדשות נפלאה סיפורים שכבר סיפר עשרות פעמים, ושומעים כאילו שלא שמענו את זה מעולם?

ת. אני לא מבין בכלל את השאלה, אני רואה אותך כל בוקר שותה את הקפה כאילו שאף פעם לא שתית, אותה התחדשות כמו אתמול, ואתה ככה מוציא את השפם מהקפה בכל יום שלא יהיה שאלה של בשר וחלב, כל יום עם אותה התחדשות. אני לא מכין סיפורים כמו

ש. מה צריך לחשוב ולעשות כששומעים מישהו שהתקרב לרבינו ובסוף הוא עזב את המקום?

• ת. יהודי צריך תמיד לבקש מהקב"ה על כך, לפני המון שנים קיבלתי מכתב ממוהרא"ש שכתב לי בזה הלשון: כל יום תבקש מהקב"ה שלא תעזוב את המקום הקדוש ואת רבינו הקדוש. הס"מ מגיע לכל אחד עם תוכנית אחרת, כשהמטרה היא דבר אחד, לעזוב את רבינו, ויכול להיות שבהתחלה הבן אדם עוזב את רבינו והכל מתנהל לו למישרין, אבל פתאום הוא מקבל כזו מכה, והוא לא יודע איך להסתדר ואיך לצאת מזה, ולכן חייבים להתפלל על זה כל יום, רבש"ע תעזור לי שאני וילדיי וכל הדורות שלי יוכלו לנסוע לרבינו בכל ראש השנה, ושלא אעזוב את רבינו ושלא אעזוב את מוהרא"ש.

• כשעושים התבודדות ומתחילים לעשות חשבון איך היו נראים לפני ההתקרבות, ההתבודדות והחשבון הנפש יחד עם התפילות, מסייעים להישאר אצל רבינו.

ש. במוצאי שבת סיפר ראש הישיבה על ר' נתן שאמר שיש להחזיק מעמד דווקא בזמן שקשה, איך זוכים לזה?

• ת. לא כולם היו במוצאי שבת, אז אספר את זה בקצרה, היה יהודי שהיה צם משבת לשבת, ופעם אחד אחזו בולמוס באמצע השבוע, והוא היה חייב לשבור

את הזמן עם סיפור, אלו מילים שאני צריך לנשימה, האבא אומר לבן שלו: שרוליק, אני הולך מהעולם, אולי נראה לך שאתה נשאר לבד, אבל אתה לא לבד, הקב"ה איתך, ומה שאתה רוצה אתה יכול לבקש מהקב"ה, אני מקבל מהמילים האלו כזו התעוררות, שגם אני לא לבד, אני מבין שגם אני יכול עכשיו לבקש שוב מהקב"ה שאני רוצה להיות טוב, אני רוצה להיות ירא שמים, ואני רוצה ילדים יראי השם, ואני אבקש את זה שוב מהקב"ה כמו שרוליק.

• אם צריך לעשות משל להצגה, יש גבול כמה אפשר לעשות את זה, פעם היו עושים הצגה בבית פיגא, והדבר הכי קשה היה, שבהתחלה היו מתרגלים כמה פעמים לפני הבנות הקטנות, ואחרי זה שהיו צריכים לעשות את ההצגה באמת, היה קשה מאוד לעשות את זה, כי אי אפשר כל יום לעשות הצגה, היו צריכים להתחנן אליהם שיסכימו לעשות את ההצגה, וכל זה כשזה הצגה, אבל אם הסיפור הוא הכוס קפה שלי, אני יכול לשמוע את זה שוב ושוב.

בעל דרשן שמכין את המשל הזה ואת הסיפור הזה, אני מספר סיפורים שנותן לי כל פעם חיזוק מחדש.

• אפשר לשאול את השאלה הזאת על מוהרא"ש, למוהרא"ש היו חמש עשרה סיפורים שחזר עליהם שוב ושוב, ועוד יותר מזה, מוהרא"ש דיבר חמישים שנה מאותם חמש נושאים, לאותם אנשים, איך זה היה יכול להיות, זה לא כמו איזה דרשן שיום אחד מדבר בקהילה חסידית ויום אחד בקהילה ליטאית ויום אחד בקהילה ספרדית, הדיבורים האלו של מוהרא"ש הן כמו קפה, כמו כוס מים, כמו חתיכת לחם שחייבים לאכול כל יום, אני צריך כל יום את החיזוק, ואני רוצה לשמוע שוב את הסיפור של הבעל שם טוב כשהיה ילד, אני מוכן לשלם עכשיו כסף למי שמוכן לספר לי שוב את הסיפור של 'שרוליק', אני מאמין שכבר סיפרתי את זה מאות פעמים, אבל אני מוכן לשלם למישהו שיספר לי שוב שאביו של הבעל שם טוב אמר לבן שלו: שרוליק אתה אף פעם לא לבד, הקב"ה איתך, זה לא איזה סיפור שמספרים, זה לא משהו שהמלמד חושב איך להעביר

חומש סעודה א' בלק תשפ"ו בקרית ברסלב

שלא דורשות חילול שבת ח"ו, הם היו יהודים יראי שמים, אבל על דבר אחד הם שכחו לשים דגש, על חינוך הילדים, ולא הקימו תלמוד תורה ובית ספר לבנות, ולכן לא נשאר כלום מילדיהם, כל הבנין הגדול הזה היה שלהם, כאן היה בית כנסת גדול שלהם, אבל לא נשאר כלום, הילדים התבוללו ל"ע, ואנו זוכים להשתמש בבנין שלהם שהם בנו במסירות נפש, ולתקן את מה שהם לא הספיקו לעשות, ולהשתמש בבנין הזה דווקא לחינוך הילדים, לגדל דור להקב"ה, כאן בבנין לומדים קרוב לשש מאות ילדים ב"ה, מלמדים אותם אמונה, מלמדים אותם תורה, מלמדים אותם חביבות למצוות.

אחרי מלחמת העולם השנייה, כשהיהדות התחילה לפרוח בארה"ב ואנשים הקימו בתי כנסיות, הגיעו הצדיקים ואמרו שלבנות בתי כנסיות מפוארים זה לא מספיק, העיקר צריך להשקיע בחינוך הילדים, להשקיע את כל המוח בחינוכם.

שמענו כאן קודם שהמלמד שיבח בדרשתו את ההורים שמקדישים זמן ללמוד עם הילדים 'עברי', אני רוצה לחזק את זה ולחזק את ההורים, שאף שהילדים כבר אווזים כעת בחומש והולכים לעלות לכיתה ב', בכל זאת חשוב מאוד לשנן איתם עברי, כל אבא שהעתיך של הילד שלו חשוב לו, חייב להקדיש כמה דקות ספורות עם הילד

• קודם אני רוצה להודות להקב"ה שאנו זוכים להיות במסיבה נאה זו, מסיבת חומש סעודה, כשהילדים היקרים בכיתה א' זוכים להתחיל ללמוד את התורה הקדושה, את החומש.

• אני רוצה להודות בשם כל הורי המוסד ובשם כל הצוות, למנהל החשוב ר' מרדכי אינדיג שליט"א שמוסר נפשו למען ילדינו, כל ימיו ולילותיו מסורים למען הילדים בתלמוד תורה שיצליחו בכל ענייניהם, ד' יעזור שר' מרדכי יראה נחת אצל יוצאי חלציו.

• כמו כן אני רוצה להגיד תודה רבה למלמד החשוב ר' בערל, שמשקיע יגיעה רבה בכל ילד וילד, והוא מחשיב את כל ילד כאילו שהוא הבן שלו, ד' יעזור שיצליח בעבודתו ושיראה נחת מרובה מצאצאיו.

• מזל טוב לכל ההורים היקרים ולסבים החשובים, ד' יעזור שתזכו לראות המון נחת אצל הילדים, ושתוכלו לראות אותם גדלים בתורה ויראת שמים, ושתוכלו לראות את הבר מצוה שלהם, ואת החתונה שלהם, ובעז"ה בעוד כמה שנים את ה'חומש סעודה' של ילדיהם.

• כל פעם כשאני מגיע לבנין זה, אני שוב נרגש ממה שקורה כאן, כי יהודים הגיעו לאמריקה והיה להם מאוד קשה להיות שומרי שבת בערים הגדולות, לכן הם מסרו נפשם ויצאו כאן להרים, במחוז ליברטי, כדי שיוכלו לעבוד בעבודות

שלכם, הם יכירו לכם טובה כל החיים, כי כך הם יוכלו ללמוד ויוכלו להתפלל בכל ימי חייהם, שתי הכיתות של כיתה א' וכיתה ב' הן היסוד של כל חיי האדם, על ידי זה הוא יוכל ללמוד ולהתפלל ולהגיד תהלים.

• ד' יעזור שיהיה לכם המון נחת מהילדים, ונזכה ללכת לקראת משיח צדקינו עם הדורות שלנו ולא נתבייש בהם.

שלו, שיקדיש חמש דקות ביום להקשיב לבן שלו, שילמד איתו לאט לאט עוד מזמור בתהלים ועוד מזמור, עם המון המון סבלנות, לא לעשות לו מבחן, ולא להיות לחוץ כשרואים שהילד עוד לא יודע מאה אחוז, אלא להמשיך ללמוד איתו עם המון סבלנות ועם קביעות בכל יום ויום, עוד מילה ועוד מילה.

• אם תקדישו כל יום כמה דקות לילדים
